

Høringssvar / uttalelse

Forslag om 21 års aldersgrense for ekteskap

Fra SVs etnisk likestillingsutvalg

21 års aldersgrense for å hente ektefelle

Dette forslaget er ikke omtalt i Soria Moria-erklæringen. SV har erklært seg mot forslaget, mens Arbeids- og inkluderingsdepartementet overveier å foreslå det. Detaljert begrunnelse for dette standpunktet følger:

1. Et generelt prinsipp for lovgivning må være universalisme, altså formell og reell likebehandling av mennesker, uansett hvilken bakgrunn de måtte ha. Dette er da også hovedtendensen i norsk lovgivning. Nå kan en si at fremmedlovgiving etter sin natur ikke er universalistisk, ved å bygge på et skille mellom statsborgere og andre, eller mellom dem som har et "territorielt" medlemskap i kraft av å ha permanent oppholdstillatelse og dem som kan utvises. Men dette bør ikke være noen invitasjon til ytterligere uthuling av universalitetsprinsippet ved å innføre ulike regler for ulike grupper mennesker. Når disse distinksjonene også følger eller bidrar til et skille mellom "vestlige", "europeiske" og andre mennesker, er det grunnlag for å snakke om diskriminering. Retten til familieliv er å anse som en menneskerettighet.
2. Dette gjelder klart spørsmålet om familiegjengenforening mellom ektefeller, der det i forarbeidene har vært foreslått et annet krav til giftemålsalder – 21 år – for dem som inngår ekteskap i utlandet, mens det for alle som bor i Norge er 18 år. Vi erkjenner at motivet er å verne ungdommer mot press til å inngå ekteskap de ikke måtte ønske. Men her resonneres det slik at fordi det utøves press mot *noen* ungdommer med utenlandsk landbakgrunn, så skal retten til å inngå ekteskap reguleres for *alle* innen samme kategori. Dette er nettopp å tenke kategorisk og stereotyp, å ikke erkjenne mennesker som individer. Regelen vil også ramme personer fra land i Sør, der tvangsekteskap ikke praktiseres. En kunne med like stor rett hevde at 21 års grense bør innføres for *alle* i Norge.

3. Forslaget er ikke rettet mot alle land, men mot noen visumpliktige land. Det betyr at alle som bor i EØS-området, ikke omfattes av forslaget. Dette er på den ene sida diskriminerende ved at en antar at tvangsekteskap i stor grad finner sted i disse landene. Og samtidig sier en at tvangsekteskap ikke finner sted *innenfor* EØS-området. Nå er det grunner til å tro at dette kan skje; det bor grupper i Europa med bakgrunn fra land der denne praksisen forekommer – og dette kan resultere i ekteskap i Norge basert på tvang.. Lovforslaget betyr at staten unnlater å bruke det samme sterke virkemiddelet i forhold til deres situasjon – fordi en generell aldersgrense ville ramme så mange andre innen EØS-området. Dette vil en eller tør en ikke gjøre, fordi det utfordrer de europeiske landene. Men derimot mener en at en generell regel godt kan anvendes overfor for eksempel Pakistan eller Tyrkia. Dette er en ubegrunnet forskjellsbehandling. Enten sier en da at tvangsekteskap innen EØD ikke er så farlig. Eller så sier en at tvungne ekteskap innen EØS-området kan bekjempes med andre tiltak enn en 21-års regel. Men da må det også kunne gjelde utenfor EØS.

4. Et neste forhold gjelder forholdsmessighet. Ethvert tiltak, påbud eller forbud, må vurderes ut fra hvor mange som eventuelt er tjent med tiltaket, veid opp mot hvor mange som vil berøres negativt av tiltaket, og hvor store ulempene er. Det har vært påpekt:

- at fem prosent av pakistansk-norske mellom 18 og 21 år er gift,
- at en av fire av dem som selv flyttet til landet, gifter seg med en som bor i Norge, med andre ord at prosenten av mulige tvangsekteskap må være lavere enn fem prosent av alle ungdommene,
- at de kanskje fire prosent – tallene er usikre - av ungdommene under 21 år som inngår giftermål med en fra opprinnelseslandet, ikke med dette inngår i tvungne ekteskap; andelen av ekteskap som virkelig er tvungne, er basert på gjetning,
- at det er uvisst hvor mange som ville være mer modne eller sjølstendige til å stå mot tvang ved fylte 21 år enn ved fylte 18 år. (Slik sett kan det gi mer mening med en 30-års grense.)

I alt synes det klart at antallet individer som rammes av tvungne ekteskap – eller hjelpes av en slik regel - ikke er meget stort.

5. Nå kan en mene at dersom ett eneste menneske kan unngå tvang, så berettiger dette lovtiltak som også berører alle andre. Men dette prinsippet burde da anvendes på flere andre områder: Det er kjent at det forekommer til dels grov vold i norske hjem. For å unngå slik vold kunne en kontroll med familiene være en mulighet; kvinner burde regelmessig legeundersøkes for å se om de er utsatt for vold, og mannen da sanksjoneres. Men en kjenner ikke på forhånd hvem som er voldsmenn, derfor bør alle norske familier og menn kontrolleres. Et tilsvarende resonnement kan gjøre for alkohol. Fordi noen får ødelagt livene sine av alkohol, bør adgang til alkohol forbys alle. Både grov vold og alkoholiserende liv kan sies å være dype problemer på linje med tvungne ekteskap. Når en viker tilbake for å innføre restriksjoner, så er det fordi en ikke synes det er forholdsmessig – og kanskje fordi dette like mye eller mer angår flertallsbefolkningen.

6. Den tydelige forskjellsbehandlingen som ligger i forslaget, mellom EØS og visumpfiktige land, mellom tvungne ekteskap og andre sosiale problemer, hviler på en mistillit til mennesker med bakgrunn fra noen nasjonaliteter og religioner. Sett fra synsvinkelen til mange minoriteter i Norge er dette et signal om at de mistros, og at der anses som annen rangs borgere. Et vedtak om en slik faktisk særregel for noen grupper, virker til å ekskludere, til å skape forbitrelse og til å produsere motsetninger mellom staten og storsamfunnet og minoriteter. Den virker til å ekskludere, ikke til å inkludere.

7. De som sier at hensynet til friheten for unge kvinner og noen unge menn, at de ikke skal styres av tradisjonelle, patriarkalske normer, er overordnet, er ikke konsekvente. Når de sier at en tvangsgiftet person ikke skal kunne hentes til Norge, sier de indirekte at det er mer akseptabelt at de tvangsgiftes i fødelandet. En kunne mot dette hevde at sjansene for å bryte ut av et tvungent ekteskap, er større i Norge. Men slik argumenteres det ikke, et tegn på at det er en annen agenda som gjelder.

8. Det er deltakere i debatten om 21-års regel som ikke legger skjul på at de også ser et annet formål med regelen i tillegg til å hjelpe enkeltpersoner. Målet er å redusere antallet ekteskap inngått med en person som bor i opprinnelseslandet, fordi en mener dette er

skadelig for integrasjon og videre utvikling i Norge. En vil redusere innvandring fra noen land. Dette er å blande kortene. Menneskers rett til å danne familie er ett spørsmål, innvandringspolitiske hensyn og mål må oppnås på andre måter. Regulering av innvandring må skje uten diskriminering.

9. Erfaringer fra Danmarks aldersbestemmelse er tvetydige: Antallet ekteskap har sunket. Men det rår står uenighet om det faktisk har hjulpet mange ungdommer.

10. Foruten disse prinsipielle synspunktene er det grunn til å spørre om en slik aldersgrense kan stille noen ungdommer i en vanskeligere situasjon. Ungdommer kan bli sendt til foreldrenes hjemland for giftemål, med sikte på å kunne returnere ved fylte 21 år. Nå er det kommet forslag om tilleggskrav til det å være fylt 21 år, for å unngå denne mulige virkningen. Disse vil bli drøftet i neste avsnitt.

Tilleggskrav til en 21-års regel?

Tre mulig tilleggskrav er skissert. Vi vil peke på det noe autoritære ved at høringen så å si tvinger en til å ta stilling til ett av disse forslagene. Vi vil argumentere mot alle tre og foreslå alternative løsninger.

Forslag 1: "Herboende må ha bodd i Norge de siste tre årene før oppholdstillatelse for ektefellen / samboeren kan innvilges." Dette kan slå meget skjevt ut:

- En ungdom som av ulike grunner ikke har arbeidet eller gått på skole, kan da ha kommet til ikke ha etterlatt seg "spor" som viser at hun eller han har vært i landet. Å dokumentere at hun har vært her, vil kunne by på problemer, med mindre en da ønsker at en norsk statsborger regelmessig skal rapportere til politiet.
- Hvis en person drar fram og tilbake for å ha kontakt med en mulig ektemake, kan en ikke være lenger borte enn to måneder av gangen. Det kan bety store utgifter til reise. Det vil også være et betydelig kontrollapparat for å sjekke at to måneders regel holdes.
- Skal en person som blir boende over denne fristen, måtte begynne ved "start"? I så fall kan flere oversittinger av slike frister, slik at tre års sammenhengende botid ikke nås,

betyr at et ekteskap faktisk må vente til fylte 28 år, da en endelig er fri til å gifte seg uansett.

- Det er klassemessig diskriminerende, slik det foreslås, at det skal kunne gjøres unntak fra loven for mennesker som har "en nærmere angitt utdanning / spesialistkompetanse".

Forslag 2: "Herboende må ha arbeidet / studert i Norge de siste tre årene før oppholdstillatelse for ektefellen / samboeren kan innvilges" sier det andre alternativet. En person må kunne vise til progresjon i studiene eller være i arbeid. Dette kan få enda alvorligere konsekvenser:

- En person kan ikke da "bare" være hjemme i ett år fra vedkommende er 19 år til 28 år. ti
- En person kan heller ikke velge å reise verden rundt i ett år når vedkommende er mellom 19 og 29 år, hvis han eller hun vil bo sammen med sin ikke-herboende kjæreste.
- Det kan ramme en person som ikke har funnet en jobb, som bare har fått korte vikariater med måneder i mellom, en ikke ukjent situasjon i dagens arbeidsmarked.
- Det kan også ramme en person som rett og slett ikke er flink på skolen, som ikke kan vise til studieprogresjon. Skal en person fratas retten til å bo sammen med en kjæreste til vedkommende er blitt 28 år fordi en ikke klarer seg bedre på skolen? Det står i forslaget at "Det må gjøres unntak fra kravet om arbeid / studier ved dokumentert arbeidsuførhet." Men det er nedverdiggende å måtte ha et papir fra skolen der det sies at en har prøvd i tre år (for det må en jo ifølge forslaget), men at det dessverre har vist seg at en må regnes som "arbeidsufør".

Forslag 3: "Ektefellene / samboerne må ikke ha sterkere samlet tilknytning til et annet land enn til Norge." Også dette reiser en rekke problemer:

- Hva er egentlig "tilknytning" og hvordan skal det måles?
- Hvordan vil det slå ut hvis en har reist ute i verden, eller har bodd i foreldrenes opprinnelsesland og ikke kan dokumentere å ha vært her de siste årene?
- Hva skal det bety at en har gjort en "innsats" for å bli integrert?
- Hvordan skal et pars samlede tilkynningsgrad vektas?
- Er det troverdig når det sies at en etnisk norsk persons tilkynningsgrad også skal vektas? Blir ikke dette da facto diskriminering?

- Vil en kunne anses å ha mistet en grad av tilknytning ved å ha bodd en periode i opprinnelseslandet?

I sum finner vi at ingen av de tre forslagene om tilleggskrav er gode. Vi vil derfor i stedet foreslå:

Alternativer

Tallet på ungdom som utsettes for tvungne ekteskap er trolig ikke stort. Men for dem det gjelder, er det et stort overgrep, som må søke så hindret. Følgende virkemidler kan brukes:

1. Tvangsekteskap er ulovlig; det er politiets og påtalemyndighetens ansvar å håndheve loven. Rettsforfølgelse og straff mot slektninger vil kunne virke preventivt; til å få andre familier fra å gjøre det samme.
2. Kompetansen i utenriktjenesten i forhold til å gjennomføre med intervjuer med personer som skal til å Norge for å inngå ekteskap, må økes, slik at problemer kan avdekkes på et tidlig stadium. Intervjuene kan gjennomføres ved søknad om visum.
3. Det er allerede foreslått å kalle herboende til intervju før et ekteskap kan inngås med en "ikke-herboende". Det er grunn til å tro at dette kan virke forebyggende. Man har ennå ikke sett resultater av en slik praksis, hvilket trolig kommer til å hjelpe til å forhindre ekteskap som kunne ha blitt inngått ufrivillig.
4. IMDI må intensivere sitt informasjonsarbeid i samarbeid med innvandrersorganisasjonene for å nå målgruppen. Introduksjonsprogrammet kan være en viktig arena. Dessuten må et informasjonsarbeid rettes mot unge gjennom fritidsklubber, helsesentre, kinoer, biblioteker og ikke minst i ungdomsskole og videregående skole, der det gjøres klart at tvang er straffbart og sies hvor man kan få hjelp hvis man møter tvang.

5. Opplysning om opprinnelseslandets kultur, historie og språk i skolen kan styrke identitetsfølelsen til jentene og gjøre dem glad i både den norske og den «andre» virkeligheten. Slik kan de være sterke til å vite om og forsvare sine rettigheter uten «brenne alle broer» med sine foreldre.

6. Offentlig debatt; det må arrangeres seminarer og legges til rette for debatter slik at problemstillingen komme mer fram og kunnskap blir formidlet.

7. Endring av skikker i en indre prosess i de miljøene der dette kan være aktuelt. IMDI må ta i bruk alle innvandrerrådene i hele landet fordi de sitter med kunnskapen og samtidig kan lettere nå målgruppen.

8. Familierådgivning og mekling. Egne instanser kan bygges opp, der kompetanse fra de aktuelle gruppene brukes. I utgangspunktet bør målet være at familien finner fram til en felles forståelse, men ikke på det premisset at tvang eller meget sterke forventninger skal presse et individ til handlinger vedkommende ikke ønsker.

9. Individer som kommer i en tvangssituasjon, skal vite at det er et velfungerende apparat som tar imot dem. Dette betyr blant annet en opprustning av krisesentre både økonomisk og med hensyn til faglig kvalitet, styrking av "krisetelefoner" og politibeskyttelse. På dette punktet bør en lære av Sverige, både av svenske erfaringer og av viljen til å sette store midler inn i arbeidet.

En venstreregjering kan ikke være med på å introdusere en diskriminerende lov uten å ha prøvde ut tiltakene som er foreslått og som allerede er begynt å praktiseres.